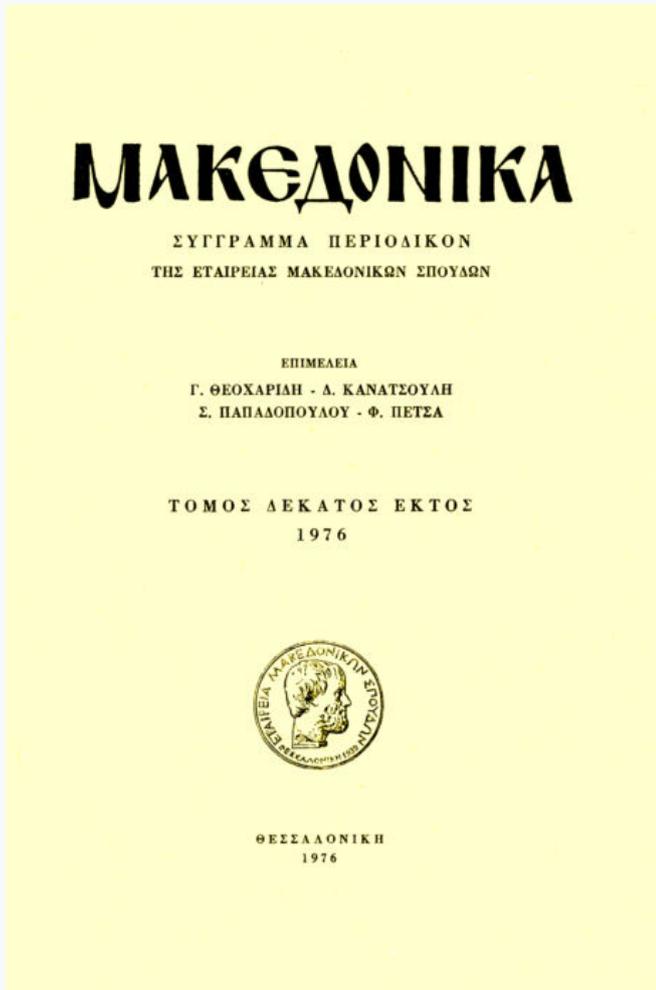

Μακεδονικά

Vol 16, No 1 (1976)

Ο Ελληνικός Εθνικός Σύλλογος Κοσσυφοπεδίου

Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

doi: [10.12681/makedonika.633](https://doi.org/10.12681/makedonika.633)

Copyright © 2014, Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Νικολαΐδου Ε. Ι. (1976). Ο Ελληνικός Εθνικός Σύλλογος Κοσσυφοπεδίου. *Μακεδονικά*, 16(1), 39–58.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.633>

Ο «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ»

Το Κοσσυφοπέδιο έχει συνδεθῆ με τὴν ἱστορία ἀπὸ τὶς γνωστὲς μάχες τοῦ 1389 καὶ 1448. Κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους ἔδωσε τὴν ὀνομασία στὸ βιλαέτι τοῦ Κοσσυφοπεδίου ἢ Κοσόβου ἢ Σκοπίων, τοῦ ὁποῖου ἡ ἑδαφικὴ ἔκταση αὐξομοιώθηκε ἀρκετὲς φορές, ἀνάλογα μετὰ τὶς πολιτικὲς σκοπιμότητες τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλαγὴ σημειώθηκε ἐπίσης καὶ στὸ διοικητικὸ κέντρο, πού ἀπὸ τὸ Σεράγεβο μετατέθηκε στὸ Νόβι Παζάρ, στὴν Πρισρένη, γιὰ νὰ καταλήξῃ μετὰ τὸ 1873 στὰ Σκόπια¹.

Τὰ Σκόπια², ἀπὸ τὸν 17ο κίλιας αἰῶνα, εἶχαν γίνῃ σημαντικὸ ἐμπορικὸ, βιομηχανικὸ καὶ διαμετακομιστικὸ κέντρο τῆς περιοχῆς. Ὁ Τούρκος περιηγητὴς Ἐβλιγιὰ Τσελεμπὴ ἐπισημαίνει τὴν ἀνάπτυξή του³. Ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ ἀνθῆση συνεχίστηκε καὶ στὰ μετέπειτα χρόνια, ὅπως διαπιστώνεται ἀπὸ τὶς ἀφηγήσεις τῶν περιηγητῶν⁴. Γενικὰ στὴν τουρκοκρατία, ἐξ αἰτίας τῆς στρατηγικῆς τῆς σημασίας, τὰ Σκόπια διαδραμάτισαν σημαντικὸ ρόλο καὶ συνδέθηκαν μετὰ γεγονότα πού σφράγισαν τὴν ἱστορία τῶν βαλκανικῶν λαῶν.

Το Κοσσυφοπέδιο, ἂν καὶ βρίσκεται κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔξω ἀπὸ τὸν Μακεδονικὸ χῶρο, ἔγινε τὸ ἐπίκεντρο σφοδρῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ συγκρούσεων. Τὸν χῶρο αὐτόν, ἕναν ἀπὸ τὰ ἔξι βιλαέτια τῶν ὀθωμανικῶν

1. Μετὰ τὴν τελευταία διάρθρωση τὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου περιλάμβανε 30 ἐπαρχίες. Εἰδικότερα στὸ νομὸ Σκοπίων ὑπάγονταν οἱ καζάδες: Σκοπίων, Βελεσῶν, Καλκάνδελε (Τετόβου), Ἰστίπ, Ραδοβίτσης, Μάλεσ (Πετσόβου), Κοτσάνων, Κρατόβου, Ἐγρί Παλάγκας, Κουμανόβου καὶ Πρεχόβου (βλ. Ν. Β λ ά χ ο υ, Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος 1878-1908, ἐν Ἀθήναις 1935, σ. 226, Δ η μ. Δ ι ο ν. Ζ ά γ κ λ η, Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου καὶ οἱ Γιουγκοσλαῶι, Ἀθήναι 1975, σ. 574 σημ. 1 καὶ 579).

2. Τὰ Σκόπια (Skorje) ἢ Scupis, Skopi καί, κατὰ τὸν ἄραβα γεωγράφου Idrisi, Uskufia, ὀνομαζόνταν ἀπὸ τοὺς Τούρκους Uskub καὶ ἀπὸ τοὺς Σλάβους Skupi (βλ. G a v r o š k r i v a n i ć, About Mediaeval roads in Macedonia, «La Macédoine et les Macédoniens dans le passé», Recueil d'Articles Scientifiques, Institut de l'Histoire Nationale, Skopje 1970, σ. 484).

3. Βλ. Β. Δ η μ η τ ρ ι ά δ η, Ἡ Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὸν Ἐβλιγιὰ Τσελεμπή, Θεσσαλονίκη 1973, ἔκδοσις Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, σ. 48 καὶ 67 κ.ἔ. D e s a n k a K o v a č e v i ć - K o j i ć, Développement économique des agglomérations urbaines, «Actes du IIe Congrès International des Études du Sud-Est Européennes», τ. II, Athènes 1972, σ. 172. Ἡ Κοjić τονίζει τὴν ἀνάπτυξή τῆς βιοτεχνίας καὶ χρυσοχοΐας στὰ Σκόπια κατὰ τὸν 14ο αἰ.

4. G. F. A b b o t, The Tale of a tour in Macedonia, London 1903, σ. 7-8.

ἔδαφῶν στὴν εὐρωπαϊκὴ Τουρκία¹, τὸν διεκδικοῦσαν οἱ μεγαλοϊδεάτες Βουλγαροί, μὲ τὴν πρόθεση δημιουργίας μιᾶς αὐτόνομης ἐπαρχίας, ποῦ θὰ περιλάμβανε τὰ βιλαέτια Κοσσυφοπέδιου, Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης μὲ πρωτεύουσα τὴν Θεσσαλονίκη. Μὲ τὶς ἐπιδιώξεις ὁμοῦς αὐτῆς τῶν Βουλγάρων συγκρούονταν οἱ ἐθνικὲς βλέψεις τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἀλβανῶν. Ἡ Σερβία, ἡ ὁποία εἶχε καὶ ἰσχυροὺς ἐθνικοὺς δεσμοὺς μὲ τὴν περιοχὴ² καὶ πρὸ παντὸς μὲ τὰ Σκόπια³, ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται ἔντονα ὕστερα ἀπὸ τὸ Βερολίνο Συνέδριο (1878) γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὸ Κοσσυφοπέδιο, ὑποκινούμενη στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὴν Αὐстроουγγαρία. Οἱ Ἀλβανοί, ποῦ οἱ ἐθνικοὶ τοὺς προσανατολισμοὶ ἄρχισαν νὰ διαμορφώνονται κατὰ τὶς παραμονὲς τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου, διεκδικοῦσαν τὸ πέρα ἀπὸ τὸν Σκάρδο διαμέρισμα τοῦ βιλαετιοῦ. Ἔτσι στὸν χῶρο αὐτὸ συγκρούονταν δυναμικὰ τὰ συμφέροντα τριῶν ἐθνοτήτων, στὶς ὁποῖες πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ τοὺς Ρουμάνους. Οἱ τελευταῖοι ἀναμίχθηκαν στὴ διαμάχη προσπαθώντας νὰ προσηλυτίσουν στὴ ρουμανικὴ ἐθνικὴ ἰδέα τοὺς Κουτσοβλάχους τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Κοσσυφοπέδιου⁴.

Ὁ ἀγῶνας τῶν ἐνδιαφερομένων ἐθνοτήτων στὸ Κοσσυφοπέδιο πῆρε διάφορες μορφές, στηρίχθηκε ὁμοῦς, στὶς ἀρχές του κυρίως, στὸν προσηλυτισμὸ τῶν κατοίκων. Πρῶτοι οἱ Βούλγαροι κατέβαλαν ἔντονες προσπάθειες καὶ οἱ σλαβόφωνοι κάτοικοι τῶν διαμερισμάτων ἀνατολικὰ τοῦ Σκάρδου προσχώρησαν στὴ Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία ἀπὸ τὸ 1882. Ἡ προσπάθεια τῶν Σέρβων γιὰ προσηλυτισμὸ τῶν σλαβοφώνων ἄρχισε ἀργά, γύρω στὰ 1887. Ἀξιόλογη πρόοδος ἀρχίζει νὰ σημειώνη ἡ σερβικὴ προπαγάνδα στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ 19ου αἰ., ὕστερα ἀπὸ τὶς παραχωρήσεις ποῦ ἐξασφάλισαν οἱ Σέρβοι ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (1895), γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς σερβικῆς γλώσσας στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῶν ὀρθοδόξων σλαβοφώνων κοινοτήτων. Ἔτσι, ἰδιαίτερα στὸ Κουμάνοβο καὶ τὰ Σκόπια, κατακτοῦν ἔδαφος σὲ βᾶρος τῶν Βουλγάρων καὶ τὸ 1896 ἐξασφαλίζουν τὸ διορισμὸ Σέρβου ἱεράρχη στὴ μη-

1. Τὰ ἄλλα πέντε βιλαέτια ἦταν τὰ: Μοναστηρίου, Ἰωαννίνων, Θεσσαλονίκης, Σκόδρας καὶ Ἀδριανουπόλεως.

2. Οἱ Σέρβοι θεωροῦσαν τὸ Κοσσυφοπέδιο ὡς κοιτίδα τῆς ἐθνότητάς τους. Ἐκεῖ στὴ γνωστὴ μάχη (15 Ἰουνίου 1389) ἔπεσε πολεμῶντας μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ὁ τελευταῖος βασιλιάς τους Λάζαρος.

3. Τὰ Σκόπια ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Δουσάν, ποῦ ἡ ὑστάσις τῆς ἐπισημοποιήθηκε τὸ 1346 (βλ. Α. Α. V a s i l i e v, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, μετὰφρ. Δ. Σαβράμη, τ. Γ', Ἀθῆναι 1954, σ. 49).

4. Βλ. Β λ ἄ χ ο υ, Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, σ. 27, 28, 30, 34.

τρόπολη Ρασκοπρισρένης, στὰ δὲ 1899 πετυχαίνουν καὶ τὴν ἐκλογή Σέρβου Μητροπολίτη στὰ Σκόπια¹.

Ἀπὸ τὰ 1878 ὡς τὰ τέλη περίπου τοῦ 19ου αἰ. ἀναπτύσσεται στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπέδιου ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα, πού, χάρις στὴ συμπαράστασι τῆς Αὐστρίας, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀλβανιζόντων, σημειώνει προόδους. Οἱ Ἀλβανοί, τέλος, πού οἱ βλέψεις τους δὲν περιορίζονταν μόνο στὰ διαμερίσματα πού εἶχαν ἐγκατασταθῆ, ἀλλὰ ἐπεκτείνονταν καὶ σὲ περιοχὲς τίς ὁποῖες διεκδικοῦσαν ὡς ἐθνικὸ ἔδαφος κυρίως ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Σερβία, ἤλθαν μὲ τὴν τελευταία σὲ σύγκρουση στὸ Κοσσυφοπέδιο, ὅπου πέτυχαν θεαματικὴ διείσδυση ἐκτοπίζοντας τοὺς σερβικοὺς πληθυσμούς².

Τέλη τοῦ 19ου, ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰ., τὸ Κοσσυφοπέδιο γίνεται ὁ χῶρος ἐπαναστατικῶν κινήματων ἢ δραστηριοποιήσεως καὶ συγκρούσεως ἀνταρτικῶν ὁμάδων. Τὸ 1903 σημειώνεται ἐκεῖ ἐπαναστατικὴ ἀλβανικὴ κίνηση, ὡς ἀντίδραση στὴν ἐπέκτασι τῶν μεταρρυθμίσεων³, ἐνῶ παράλληλα ἐντείνεται ἡ δράσι τῶν βουλγαρικῶν ὁμάδων πού καταστρέφουν καὶ προβαίνουν σὲ φόνους ἀντιφρονούντων. Παρὰ τὴν καταστολὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἀπὸ τὸν τουρκικὸ στρατό, ἡ δράσι τῶν Βουλγάρων συνεχίσθηκε σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ 1903, μὲ τὴν ἐναρξὴ δὲ τοῦ 1904 διαγράφηκε ὁ κίνδυνος γιὰ μονομερῆ ἐπέμβασι τῆς Αὐстроουγγαρίας πρὸς κατάληψι τοῦ βιλαετιοῦ. Ὁ κίνδυνος ἀποτράπηκε τελικὰ, ὅπως ἀποτράπηκε καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μεταρρυθμίσεων σὲ ὀρισμένα σαντζάκια τῶν βιλαετιῶν Μοναστηρίου καὶ Κοσσυφοπέδιου, στὰ ὁποῖα κατοικοῦσαν Ἀλβανοί. Ἡ δράσι τῶν βουλγαρικῶν ὁμάδων κατὰ τῶν Σέρβων θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ κατὰ τὸ 1904 μὲ τὴν ἀνοχὴ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν ἐκδηλῆ συμπαράστασι τῶν Ρώσων καὶ τῶν Αὐστριακῶν⁴.

Τὸ 1904 σημειώνεται καμπὴ στὴν ὅλη ἐξέλιξι τοῦ Μακεδονικοῦ Ζητήματος. Ἡ εἰσβολὴ τῶν ἐλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων στὴ Μακεδονία

1. Βλ. Β λ ά χ ο υ, ὁ.π., σ. 114, 169, 185, 190. Μητροπολίτης ἐκλέχθηκε τὸ 1899 ὁ Φιρμιλιανός, πού ἀναγνωρίσθηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τὸν Ἰούνιο τοῦ 1902.

2. Βλ. A b b o t, The Tale of a tour, σ. 8, Β λ ά χ ο υ, ὁ.π., σ. 204 καὶ Δ η μ η τ ρ ί ο υ Τ ζ ῶ ρ τ ζ ε β ι τ ζ, Ἱστορία τῆς Σερβίας 1800-1918, μεταφρ. Ν. Παπαρρόδου, ἐκδ. ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 272.

3. Πρόκειται γιὰ τίς διοικητικὲς μεταρρυθμίσεις πού συνέστησαν στὴν Ὑψηλὴ Πύλη ἡ Ρωσία καὶ ἡ Αὐстроουγγαρία γιὰ νὰ ἐφαρμοσθοῦν στὰ τρία βιλαέτια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, Κοσσυφοπέδιου, Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης. Οἱ μεταρρυθμίσεις αὐτὲς ἀποφασίσθηκαν κατὰ τὴ συνάντησι τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν Αὐстроουγγαρίας καὶ Ρωσίας (Goluchowski καὶ Lamsdorf) στὴ Βιέννη τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1902. Τὸ πρόγραμμα τῶν μεταρρυθμίσεων μπῆκε σὲ νέες βάσεις κατὰ τὴ συνάντησι τῶν μοναρχῶν τῶν δύο Δυνάμεων στὴ Mürzsteg τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1903 (βλ. Β λ ά χ ο υ, ὁ.π., σ. 253, 294 κ.έ.).

4. Βλ. Β λ ά χ ο υ, ὁ.π., σ. 261, 309, 316, 333.

καί ἡ παράλληλη δραστηριοποίηση τῶν σερβικῶν στό βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου, ἀνέτρεψαν σέ μεγάλο βαθμό τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσηλυτιστικῆς προσπάθειας τῶν συνεργαζομένων Βουλγάρων καί Ρουμανιζόντων. Τὰ πλεονεκτήματα ἦταν σοβαρά γιά τοὺς Ἕλληνες καί Σέρβους, παρά τὴν ἀστάθεια καί ἀβεβαιότητα τῶν συνεπειῶν τους καί παρά τὴν ἀπροκάλυπτη ἐχθρότητα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων¹. Πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι καθ' ὅλη τὴ διάρκεια καί τὴν ἔνταση τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα, οἱ Ἕλληνες τοῦ βιλαετιοῦ Κοσσυφοπεδίου ἀντέδρασαν ἔντονα, ἰδιαίτερα ἀπέναντι τῆς βουλγαρικῆς καί ρουμανικῆς προπαγάνδας. Στὸ σκληρὸ ἀγῶνα ποὺ διεξήχθη μὲ τὶς βουλγαρικὲς ὀμάδες ὁ ἑλληνισμὸς τοῦ βιλαετιοῦ πλήρωσε βαρὺ φόρο αἵματος².

Ἡ ἐπανάσταση τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου «Ἐνωσις-Πρόοδος» τὸν Ἰούνιο τοῦ 1908 δημιούργησε καινούργιες συνθήκες γιά τὴν ἐξέλιξη τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος. Ἡ ἀπογοήτευση τῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς, ποὺ εἶχαν ὑποδούλους στὰ τουρκικὰ ἐδάφη, ἀπὸ τοὺς ἐμφανεῖς πιά σκοποὺς τῶν Νεοτούρκων, ἀναζωπύρησε τὴν ἐπαναστατικὴ κίνηση καί στὸ βιλαέτι τοῦ Κοσσυφοπεδίου, μὲ φανερὴ πρόθεση τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τὴν καταφορὰ πληγμάτων κατὰ τοῦ δυνάστη. Στὸ Κοσσυφοπέδιο σημειώθηκαν σημαντικὰ γεγονότα μὲ πρωταγωνιστὲς τοὺς Ἀλβανούς, κυρίως τοὺς μωαμεθανοὺς Ἀλβανούς, ποὺ διεκδίκησαν ἔνοπλα ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴ κυβέρνησις τὰ κεκτημένα δικαιώματά τους καί τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος³.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλέγμα τῶν ἀντιτιθέμενων ἐθνικῶν συμφερόντων Σέρβων, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν καί Ρουμάνων, ζοῦσαν οἱ Ἕλληνες τοῦ βιλαετιοῦ Κοσσυφοπεδίου.

Στὸ σύνολο τῶν κατοίκων τοῦ βιλαετιοῦ Κοσσυφοπεδίου οἱ Ἕλληνες βέβαια ἀποτελοῦσαν μικρὴ μειονότητα, μὲ τὴ δραστηριότητά τους ὁμως, τὴν πνευματικὴ, ἐκπαιδευτικὴ, ἐμπορικὴ, ἐπιστημονικὴ φανέρωναν ἔντονα τὴν παρουσία τους⁴.

Ἡ ἀκριβὴς ἐπισήμανση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλλήνων ποὺ ζοῦσαν στὸ βι-

1. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀπροκάλυπτη ἐχθρότητα τῆς Γερμανίας καί Αὐστρίας γιά τὴ δράση τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τὸ 1906. Τὸ 1907 προστέθηκαν ἡ Ρωσία καί ἡ Ἀγγλία μὲ τὴ δυσμενῆ στάση τους ἀπέναντι στοῦ θέματος. Οἱ Σέρβοι ἐπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσουν κυρίως τὴν ἐνεργὸ ἀνάμιξη τῶν Αὐστροούγγρων στὸν ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα τοῦ βιλαετιοῦ Κοσσυφοπεδίου, οἱ ὅποιοι προστάτευαν τὶς βουλγαρικὲς ὀμάδες.

2. Βλ. Ἀ θ η ν ᾱ ς Πα λ α μ ῆ δ ο υ ς, Ὁ μαρτυρικὸς ἑλληνισμὸς τῶν Σκοπίων καί τοῦ Κοσσυφοπεδίου, περιοδ. «Μακεδονικὴ Ζωή», τεύχος 54, Νοέμβριος 1970, σ. 14.

3. Βλ. Ν. Β λ ᾱ χ ο υ, Ἱστορία τῶν Κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 1908-1914, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1954, σ. 217.

4. Βλ. A b b o t, The Tale of a tour, σ. 8.

λαέτι κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας δὲν εἶναι εὐκόλη¹. Οἱ διάφορες στατιστικὲς ποὺ δημοσιεύθηκαν κατὰ καιροὺς σχετικὰ μὲ τὴν ἐθνολογικὴ σύνθεσὴ τοῦ φέρουν, δυστυχῶς, τὴ σφραγίδα τῆς ὑποκειμενικότητας, ἀνάλογα μὲ τὶς προθέσεις τῶν συντακτῶν τους. Χαρακτηριστικὰ σημειώνουμε πῶς ὁ Σέρβος Sr. Gorčenić σὲ στατιστικὴ τοῦ ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1889, ἐκτὸς ὅπο τὸ ὅτι πλαστογραφεῖ τὴν πραγματικότητα πρὸς ὄφελος τῆς σερβικῆς ἐθνότητος ἐξαιρώντας ἀπὸ τὶς 30 ἐπαρχίες τοῦ βιλαετιοῦ τὶς 19, διαγράφει τελειῶς τοὺς Ἕλληνες ἀπὸ τὴ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ². Πιὸ ἀντικειμενικὴ μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε τὴν ἀπογραφὴ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως τοῦ 1904, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἐθνολογικὴ σύνθεση τοῦ βιλαετιοῦ τοῦ Κοσσυφοπεδίου ἦταν ἡ ἐξῆς: Μουσουλμάνοι 752.534, Βούλγαροι 170.005, Ἕλληνες 13.452, Σέρβοι καὶ Βλάχοι μαζὶ 169.601³.

Τὸ Ἑλληνικὸ στοιχεῖο εἶναι ἐγκαταστημένο κυρίως στὰ Σκόπια. Στὴ μεγάλη του πλειοψηφία ἀποτελοῦνταν ἀπὸ Κρουσοβίτες καὶ ὑπερτεροῦσε ἀριθμητικὰ ἀπὸ τὸ στοιχεῖο τῆς σερβικῆς κοινότητος⁴. Ἄλλες ἀξιόλογες ἑλληνικὲς κοινότητες ἦταν ἐγκαταστημένες στὰ: Βελεσά (σημερινὸ Τίτο Βέλες), τὴν Πρισρένη, τὸ Κουμάνοβο, τὰ Κότσιανα, τὸ Καλκάνδελε, τὸ Ἰστίπ⁵.

Τὴν ἀποφασιστικὴ συμβολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὴν ἀνάπτυξη τῆς περιοχῆς ὑποδηλώνουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες δραστηριότητες ποὺ ἐκδηλώθηκαν, καὶ οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη⁶. Κατὰ τὸ 1830 τὸ μοναδικὸ σχολεῖο ποὺ ὑπῆρχε στὰ Σκόπια ἦταν ἐλ-

1. Γιὰ τὴ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ στὰ Σκόπια καὶ σ' ἄλλες πόλεις τοῦ βιλαετιοῦ κατὰ τὸν 15ο καὶ 16ο αἰ., βλ. M e t o d i j a S o k o l o v s k i, Développement de quelques villes de la partie méridionale des Balkans aux XVe et XVIe siècles, «Actes du IIe Congrès International des Études du Sud-Est Européennes», τ. II, Athènes 1972, σ. 513 κ.έ.

2. Βλ. Ζάγκλη, Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου, σ. 577 καὶ 579.

3. Βλ. Βλάχου, Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, σ. 221, Ζάγκλη, ὅ.π., σ. 583 καὶ D o u g l a s D a k i n, The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913, ἐκδ. Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 20 σημ. 63.

4. Βλ. Γεωργίου Μόδη, Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν καὶ ἡ νεώτατη Μακεδονικὴ ἱστορία, ἐκδ. Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 64, Νικολάου Μπαλάλα, Ἱστορία τοῦ Κρουσόβου, ἐκδ. ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 20, 33.

5. Βλ. Παλαμήδους, Ὁ μαρτυρικὸς Ἑλληνισμὸς, περιὸδ. «Μακεδονικὴ Ζωή», τεῦχος 55, Δεκέμβριος 1970, σ. 13 καὶ Ἀρχεῖον Ὑπουργεῖου Ἑξωτερικῶν, Α' 1908, ΑΑΚ, ΙΕ' Προξενεῖο Σκοπίων, ὅπου ἡ ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου», σ. 2. Ἡ ἀναφορὰ εἶναι συνημμένη στὸ ἰπ' ἀριθμ. 542/27-9-1908 ἔγγραφο τοῦ Προξενεῖου Σκοπίων.

6. Ἡ συμβολὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὴν περιοχὴ ἔχει βαθεῖς τὶς ρίζες της. Στὰ Σκόπια ἔχουν ἐπισημανθῆ παλαιοχριστιανικὰ μνημεῖα καὶ κοντὰ στὴν πόλη διασώζονται λατρευτικοὶ χώροι τοῦ 12ου αἰ., καθὼς καὶ μεταγενεστέρων ἐποχῶν, ποὺ φέρουν ἐντονη τὴ σφραγίδα τῆς βυζαντινῆς τέχνης (βλ. Γ. Α. Σωτηρίου, Χρι-

ληνικό. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου τὰ ἑλληνικά ἐκπαιδευτήρια ἀναπτύχθη-
καν σὲ σημεία, ὥστε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ 1912 νὰ παρουσιάζου-
σαν σημαντικὴ ἄνθησιν. Ἐτσι, λειτουργοῦσαν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ στὰ Σκόπια μικτὸ
ἑλληνικὸ ἡμιγυμνάσιο μὲ 6 καθηγητῆς, ἀστικὴ ἐπιταξία σχολῆ ἄρρένων,
Παρθεναγωγεῖο καὶ Νηπιαγωγεῖο μὲ συνολικὸ ἀριθμὸ μαθητῶν γύρω στοὺς
1.000. Στὰ σχολεῖα αὐτὰ φοιτοῦσαν, ὄχι μόνον οἱ ἑλληνόφωνοι καὶ βλαχό-
φωνοι μαθητῆς, ἀλλὰ καὶ σλαβόφωνοι καὶ ἰσραηλίτες.

Τὰ σχολεῖα συντηροῦνταν μὲ δαπάνες τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος¹. Στὰ
Βελεσὰ λειτουργοῦσε ἐπίσης ἐπιταξία ἀστικὴ σχολῆ μὲ περισσότερους
ἀπὸ 100 μαθητῆς, στὴν Πρισρένη ἐξατάξια ἀστικὴ σχολῆ ἄρρένων μὲ 100
μαθητῆς καὶ 4 δασκάλους, καθὼς καὶ τετρατάξιο Παρθεναγωγεῖο μὲ 80 μα-
θητρίτες καὶ 2 δασκάλους. Στὸ Κουμάνοβο ὑπῆρχε μικτὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο
μὲ 40 μαθητῆς καὶ 2 δασκάλες, στὰ Κότσιανα σχολεῖο μὲ 40 μαθητῆς καὶ στὸ
Φεριτούτσι μὲ 30. Στὸν ἀριθμὸ τόσο τῶν σχολείων ὅσο καὶ τῶν μαθητῶν
καὶ δασκάλων παρουσιάζονταν ἀξιομοιώσεις, ἐξ αἰτίας τῶν ἐπαναστατικῶν
καὶ πολεμικῶν γεγονότων ποὺ διαδραματίσθηκαν στὴν περιοχὴ τοῦ βιλαε-
τιοῦ, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν ἔντασιν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα. Στὰ 1904 π.χ.
στὸ σαντζάκι τῶν Σκοπίων ἐπισημαίνονται 5 σχολεῖα μὲ 8 δασκάλους καὶ
327 μαθητῆς². Ἐπίσης σ' ὅλο τὸ βιλαέτι, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὸ 1906 ὁ ἀριθμὸς τῶν
μαθητῶν ἀνερχόταν σὲ περισσότερους ἀπὸ 1.000 καὶ τῶν δασκάλων σὲ 22,
κατὰ τὸ 1906 ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν περιορίζεται σὲ 575 μονάχα³. Ἀπὸ τὰ
στοιχεῖα ποὺ παραθέσαμε πρέπει νὰ συμπεράνουμε πὼς ἄνθησιν σημειώνε-
ται πάλι, ἰδιαίτερα στὰ Σκόπια, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπε-
λευθέρωσίν τους.

Ἐκ τῶν δασκάλων ποὺ συνέδεσαν τὸ ὄνομά τους μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴ
κίνησιν τῆς περιοχῆς, ξεχωρίζουν οἱ: Γεώργιος Μέξης, καθηγητῆς καὶ διευ-
θυντῆς τοῦ ἡμιγυμνασίου, Νικόλαος Παραδάας, Πηνελόπη Πολυμέρη, Ἐ-

στιανικὴ καὶ Βυζαντινὴ Ἀρχαιολογία, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1942, σ. 306, 466, 479, A n d r é
G r a b a r, La peinture Byzantine, Genève 1953, σ. 45, 141, Α. Ξ υ γ γ ο π ο ὄ λ ο υ, Σχεδιά-
σμα ἱστορίας τῆς θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν, Ἀθήναι 1957, σ. 29, καὶ
Π α λ α μ ἡ δ ο υ ς, Ὁ μαρτυρικὸς Ἑλληνισμὸς, περιοδ. «Μακεδονικὴ Ζωή», τεύχος 54,
σ. 12.

1. Βλ. Π α λ α μ ἡ δ ο υ ς, ὁ.π., σ. 12.

2. Βλ. Α. Τ. Σ π η λ ι ω τ ο π ο ὄ λ ο υ, Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς, ἐν Ἀθήναις
1904, σ. 70-80, ὅπου παραθέτει στοιχεῖα ἀπὸ ἐπίσημες στατιστικὰς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα-
τριαρχείου καὶ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Βουλγαρικὰ σχολεῖα τῆς
χρονιᾶς αὐτῆς. Βλ. ἐπίσης καὶ D a k i n, The Greek Struggle, σ. 20 σημ. 61 καὶ Ζ ἄ γ κ λ η,
Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου, σ. 614 κ.έ.

3. Βλ. Π α λ α μ ἡ δ ο υ ς, Ὁ μαρτυρικὸς Ἑλληνισμὸς, περιοδ. «Μακεδονικὴ Ζωή»,
τεύχος 55, σ. 13.

λένη Χαλκιοπούλου, Εὐανθία Διαμαντοπούλου, ἀπὸ δὲ τοὺς ἱερεῖς ὁ Θεόδωρος Μαντζουράνης καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς Κωνσταντινίδης¹.

Σημαντικὸ ρόλο ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δασκάλους διαδραμάτισαν καὶ ὀρισμένοι δημογέροντες καὶ προύχοντες, ποὺ συνετέλεσαν στὴν ἐμφανῆ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου. Ταυτόχρονα κατηύθυναν καὶ τὴν ὅλη ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ κίνηση. Ὁ ρόλος τους ὑπογραμμίζεται ἐντονώτερα, ὅταν ἀναλογισθῆ κανεὶς πὼς ὁ Ἑλληνισμὸς ἦταν ἀναγκασμένος νὰ ἐπιβίωσῃ ἀνάμεσα στὶς διαμάχες τῶν ἄλλων ἐθνοτήτων καὶ νὰ ἀμυνθῆ, σὰν μειοψηφία ποὺ ἦταν, στὶς προσηλυτιστικὲς τοὺς ἐνέργειες καὶ ἀφομοιωτικὲς τοὺς τάσεις. Μεταξὺ τῶν δημογερόντων αὐτῶν, ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ἐπιστήμονες, διακρίνονται οἱ: Μᾶρκος Παλαμῆδης στὸ Κουμάνοβο, Ἀλέξανδρος Λούης στὰ Βελεσά², Δημήτριος Ζάχος, Λεωνίδας Λιώτης, Ἀλέξανδρος Κρέης, οἱ ἀδελφοὶ Ἀθανάσιος καὶ Ἰωάννης Κωνσταντινίδης, Σωτήριος Σακελλαρίδης στὰ Σκόπια. Ὡς σθεναροὶ ἀγωνιστὲς ἐμφανίζονται καὶ οἱ: Κωνσταντῖνος Χονδροδήμος, Γεώργιος Νιτσιώτας, Θωμᾶς Δίτσας, Νικόλαος Δαούλας, Λεωνίδα Χατζηγεωργίου καὶ Μιχαῆλ Σταμούλης³.

Ὁ ρόλος τῶν ἡγετῶν αὐτῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου, καθὼς καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ποὺ ὑπηρέτησαν ἐκεῖ πρὶν ἀπὸ τὸ 1908, ἐντάσσεται στὴν ὅλη δραστηριότητα ποὺ ἀνέπτυξαν οἱ ἑλληνικὲς κοινότητες τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ. Κυριότερα ὄργανά τους ἦταν ἡ δημογεροντία μὲ τὶς σχολικὲς ἐφορίες, οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἐπιτροπές, καθὼς καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ φιλανθρωπικοὶ Σύλλογοι.

Οἱ Σύλλογοι ἄρχισαν νὰ ἰδρύνονται ἀπὸ τὶς διάφορες ἐθνότητες τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ποὺ διατηροῦσαν τὸ προβάδισμα σὲ τέτοιου εἶδους ἐκδηλώσεις, κυρίως ὕστερα ἀπὸ κάποιες ἐλευθερίες ποὺ παραχωρήθηκαν στοὺς ὑποδούλους μὲ τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ Hatt-i Humayun⁴. Στοὺς Συλλόγους αὐτοὺς θὰ πρέπει νὰ ἐνταχθῆ καὶ ὁ «Μορ-

1. Βλ. Παλαμῆδους, ὀ.π., σ. 12 καὶ Κωνσταντίνου Βαβούσκου, Ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Πελαγονίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ἔκδ. ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 26. Ἄς σημειωθῆ ὅτι στὰ Σκόπια λειτουργοῦσαν ὕστερα ἀπὸ τὸ Βουλγαρικὸ σχίσμα δύο ἐκκλησίες, τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ καὶ τῆς Ἀναλήψεως.

2. Ὁ Λούης δολοφονήθηκε τὸ 1906 ἀπὸ τοὺς κομιτατζήδες.

3. Βλ. Παλαμῆδους, Ὁ μαρτυρικὸς Ἑλληνισμὸς, περιοδ. «Μακεδονικὴ Ζωή», τεῦχος 55, σ. 12-13.

4. Γιὰ τὴν ἰδρυση καὶ τὴ δράση τῶν Συλλόγων αὐτῶν στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία καὶ κυρίως στὸ Μακεδονικὸ χῶρο βλ. Στεφάνου Ι. Παπαδοπούλου, Εἰσαγωγὴ στὴν ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν Φιλεκπαιδευτικῶν Συλλόγων τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα, «Παρνασσός», περίοδος Β', Δ' (1962) 247 κ.έ., τοῦ ἰδίου, Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας, ἔκδ. Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1970, Ἀθανασίου Ἀγγελόπουλου, Φιλεκπαιδευτικοὶ καὶ Φιλανθρωπικοὶ Σύλ-

φωτικός Πατριωτικός Σύλλογος τῶν Σκοπίων», πού πρωτοστατοῦσε σ' ὅλες τὶς κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις τῆς πόλεως¹.

Ἡ ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων τοῦ 1908, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ Συντάγματος καὶ τὶς ἐπαγγελίες γιὰ ἐλευθερία καὶ ἰσοπολιτεία, δημιούργησε προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἴδρυση Συλλόγων ἐκ μέρους τῶν ὑποδούλων ἄλλης μορφῆς. Εἶναι οἱ πολιτικὲς λέσχες, οἱ ἐθνικοὶ σύλλογοι ἢ ἐθνικοὶ σύνδεσμοι, οἱ ὅποιοι ὡς κύριο σκοπὸ τους πρόβαλαν στὴν ἐπιφάνεια τὴ συνταγματικὴ ἀγωγή τῶν μελῶν τους, στὴν πραγματικότητά ὅμως ἀποσκοποῦσαν στὴ διατήρηση ἀκμαίου τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν μελῶν καὶ κατὰ προέκταση ὀλόκληρης τῆς ἐθνότητος². Πάνω στὴ βάση αὐτὴ στηρίχθηκε καὶ ἡ ἴδρυση τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου».

Ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Συλλόγου ἀνήκει στὸν τότε Πρόξενο Σκοπίων Ν. Μπάρακλη, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 542 τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1908 ἐγγραφοῦ του πρὸς τὸν Γ. Μπαλατζῆ, Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν³. Οἱ προξενικὲς ἀρχὲς τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ εἶχαν διαταχθῆ τότε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο νὰ ἐνημερώσουν τοὺς προκρίτους καὶ δημογέροντες τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων γιὰ τὶς νέες συνθήκες πού δημιουργήθηκαν γιὰ τὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων. Στὰ Σκόπια ἡ ἐνημέρωση τῶν προκρίτων ἐγίνε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Πρόξενο στὶς 1/14 Αὐγούστου 1908 καὶ κατὰ τὴ συγκέντρωση αὐτὴ ὁ Ν. Μπάρακλης τοὺς συνέστησε νὰ συγκροτήσουν σωματεῖο μὲ τὸ προεδρεῖο τοῦ ὁποίου νὰ μπορῆ κάθε φορὰ νὰ συνεννοηται. Ἡ πρότασή του ἐγίνε ἀποδεκτὴ μὲ ἐνθουσιασμό καὶ ὁ Πρόξενος ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ζήτησε στὶς 16 Αὐγούστου τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν γιὰ νὰ ἐπιτραπῆ καὶ ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Κέντρο ἢ συγκρότηση τοῦ σωματείου, πράγμα πού ἐγίνε δεκτὸ καὶ χορηγήθηκε τηλεγραφικὰ ἢ ἐγκριση στὶς 31 Αὐγούστου. Οἱ πρόκριτοι προχώρησαν ὕστερα στὴ συγκρότηση τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου», κατάρτισαν τὸ Καταστατικὸ του καὶ ἐξέλεξαν τὸ πρῶτο Διοικητικὸ Συμβούλιο⁴, τὸ ὁποῖο μαζὶ μὲ τὴν ἀποστολὴ ἀντιγράφου τοῦ Καταστατικοῦ, ἐξέθεσε μὲ ἀναφορὰ του στὸν Πρόξενο λεπτομερειακὰ καὶ παραστατικὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ Συλλόγου καὶ τὶς αἰτίες πού ὀδήγησαν στὴν ἴδρυσή του, ζητώντας ταυτόχρονα τὴν ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ του ἐνίσχυση.

λογοὶ ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας, «Μακεδονικά» II (1971) 342, ὅπου δημοσιεύονται καὶ ὀρισμένοι κανονισμοὶ Συλλόγων, πού σώζονται χειρόγραφοι στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

1. Βλ. Παλαμίδου, ὀ.π., τεῦχος 54, σ. 12.

2. Βλ. Παπαδοπούλου, Εἰσαγωγὴ στὴν ἱστορία, σ. 258.

3. Βλ. Ἀρχεῖον Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, Α' 1908, ΑΑΚ, ΙΕ' Πρόξενο-νεῖο Σκοπίων.

4. Στὴν ἀναφορὰ πρὸς τὸν Πρόξενο τὸ Διοικητικὸ Ὅργανο τοῦ Συλλόγου ἀναφέρεται ὡς Διοικητικὸ Συμβούλιο, στὸ Καταστατικὸ ὡς Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ.

‘Ο Σύλλογος πρέπει να ιδρύθηκε τὸ τελευταῖο δεκάημερο τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1908. Τὸ Καταστατικὸ τοῦ Συλλόγου δὲν φέρει ἡμερομηνία ἰδρυτική, συμπεραίνουμε ὁμως τὸν πιθανὸ χρόνο ἀπὸ τὴν ἀναφορά τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὸν Πρόξενο πὸν χρονολογεῖται ἀπὸ 27 Σεπτεμβρίου 1908.

‘Ο Πρόξενος στὸ ἔγγραφο του πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπογραμμίζει τὸ γεγονός, ὅτι οἱ πρωτεργάτες τῆς συγκροτήσεως τοῦ Συλλόγου, συνεχίζοντας τὴν τακτικὴ πὸν ἀκολούθησαν οἱ πρόγονοι τους στοὺς αἰῶνες τῆς δουλείας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία καταβαλλόταν πάντοτε προσπάθεια νὰ καλυφθοῦν οἱ ἐνέργειές τους κάτω ἀπὸ ἐπίφαση νομιμοφάνειας, ἀπευθύνονταν σ’ αὐτὸν χωρὶς νὰ ἀναφέρουν τὴν ιδιότητά του ὡς ἐκπροσώπου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ τὸν ἀποκαλοῦσαν... Παναγιώτατο(!). ‘Ο Πρόξενος σημειώνει ἀκόμη ὅτι τὸν ἀποκαλοῦσαν καί... Σεβασμιώτατο (πιθανὸν αὐτὸ θὰ γινόταν σ’ ἄλλες ἀναφορές τους). Ἔχουμε τὴ γνώμη πὸς ἐνεργοῦσαν ἔτσι γιὰ νὰ δημιουργήσουν τὴν ἐντύπωση—σὲ περίπτωσι πὸν ἡ ἀναφορά τους μποροῦσε νὰ παραπέση—ὅτι ἀπευθύνονταν στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη καὶ ὄχι στὸν Ἑλληνα Πρόξενο τῶν Σκοπίων, τοῦ ὁποίου ἔμμεση μόνον μνεῖα γίνεται στὴν ἀναφορά τους. Πάντως ὁ Πρόξενος Ν. Μπάρακλης, παρὰ τὶς προφυλάξεις αὐτές, «ἀρχαίων συνηθειῶν λείψανα», ὅπως τὶς ἀποκαλεῖ, ἔχει τὴν ἄποψη ὅτι ἡ ἴδρυσι τοῦ Συλλόγου στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου ξερνάει κάθε τι πὸν μποροῦσε νὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως τῶν Σκοπίων «λαμβάνομένων ὑπ’ ὄψιν τῶν στοιχείων ἅτινα ἀπαρτίζουν τὴν κοινότητα καὶ τὰς πολιτικὰς συνθήκας ὑφ’ ἃς ἐβίωσαν μέχρι τοῦδε»¹.

Ἡ κρίσι αὐτὴ τοῦ Προξένου ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, γιὰ ἀποδεικνύει τὴ δύσκολη θέσι στὴν ὁποία εἶχε περιέλθει τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου κατὰ τὴν ἔντασι τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνα. Αὐτὸ εἶχε ὡς συνέπεια τὴν ἀπώλεια τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως ἀπὸ ἑλληνες ὁμογενεῖς, πὸν ἄλλοι ἀπ’ αὐτοὺς ἐκβουλγαρίσθηκαν καὶ ἄλλοι ἐκσερβίσθηκαν, ὅπως συνέβη στὸ Καλκάνδελε, Ἰστίπ, Κουμάνοβο καὶ ἄλλοι². Ἡ ἀπόφασι γιὰ τὴν ἴδρυσι τοῦ Συλλόγου χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Πρόξενο ὡς ἓνα σοβαρὸ βῆμα γιὰ τὴ συνειδητοποίηση τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλλήνων τοῦ βιλαετιοῦ μὲ πὸν σαφῆ περιγράμματα. Ἡ ἔως τότε σύνδεσή τους μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἐθνότητα φαίνεται ὅτι ἦταν κάπως χαλαρῆ, ἐξ αἰτίας τῶν ιδιόμορφων συνθηκῶν πὸν ἐπικρατοῦσαν ἐκεῖ καὶ ὑπογραμμίζονταν μόνον μὲ τὴν ἔνταξή τους στὴν παράταξι τῶν Πατριαρχικῶν, πὸν βρίσκονταν σὲ ἀντίθεσι μὲ τοὺς Βουλγάρους σχισματικούς.

1. Βλ. ὑπ’ ἀριθ. 542/27-9-1908 ἔγγραφο τοῦ Προξένου, σ. 3 (Ἀρχεῖον Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὁ.π.).

2. Βλ. ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου συνημμένη στὸ ὑπ’ ἀριθμ. 542 ἔγγραφο, σ. 2.

Φυλετικές λέσχες, ὅπως ἀποκαλοῦνται στὸ ἔγγραφο τοῦ Προξένου, ἀνάλογες μὲ τὸν Ἑλληνικὸ Ἐθνικὸ Σὺλλογο, εἶχαν ἰδρυθῆ ὡς τότε στὰ Σκόπια οἱ ἐξῆς: 1) Ἡ καθαρὰ στρατιωτικὴ τουρκικὴ λέσχη, 2) ἡ λέσχη τῶν Νεοτούρκων, 3) τῶν Βουλγάρων, 4) τῶν Σέρβων, 5) τῶν Ἀλβανῶν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ θρήσκευμα καὶ 6) τῶν Ἰσραηλιτῶν¹.

Πρόθεση τῶν προκρίτων καὶ ἰδρυτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου, καθὼς καὶ τοῦ Προξένου, ἦταν ἡ ἰδρυση παρόμοιων συλλόγων καὶ σ' ἄλλες κοινότητες τοῦ βιλαετιοῦ καὶ ἡ ἔγγραφη μελῶν στὸν Κεντρικὸ Σὺλλογο τῶν Σκοπίων. Ἡ προξενικὴ ἀρχὴ εἰδοποίησε σχετικὰ τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες νὰ ἐργασθοῦν πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆ.

Ὁ Σὺλλογος στεγασθῆκε προσωρινὰ σὲ μὴ αἰθουσα τοῦ σχολείου Σκοπίων μὲ πρόθεση νὰ ἐκμισθῶσι ἀργότερα ἰδιαιτέρο οἶκημα γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποίησι γιὰ τοὺς σκοποὺς του καὶ ὡς Λέσχη πού θὰ ἀπέβαινε τὸ κοινὸ ἐντευκτήριο τῶν ὁμογενῶν. Γιὰ νὰ ἐπιτευχθῆ καὶ ἡ ὄσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερη ἔγγραφη ἀριθμοῦ μελῶν καθορίσθηκε ὡς δικαίωμα ἔγγραφῆς τὸ ποσοτῶν 10 γροσιῶν καὶ ἑβδομαδιαία συνδρομὴ 1 γρόσι, ὄριο δὲ ἡλικίας τῶν μελῶν τὸ 18ο ἔτος.

Ἐπειδὴ οἱ οἰκονομικὲς ἀνάγκες τοῦ Συλλόγου ἦταν σοβαρὲς καὶ ἐπεΐγουσες καὶ δὲν ἦταν δυνατό νὰ καλυφθοῦν μόνο ἀπὸ τὶς συνδρομὲς τῶν ὁμογενῶν, ζητήθηκε ἡ ὑλικὴ ἐνίσχυση τῆς Ἐκκλησίας τόσο πρὸς τὶς κοινότητες ὅσο καὶ πρὸς τὸν Κεντρικὸ Σὺλλογο. Ὁ τελευταῖος εἶχε νὰ ὀντιμετωπίσῃ ἔξοδα ἐγκαταστάσεως, ἐπιπλώσεως καὶ ἐνοικίου τοῦ οἴκηματος, ἀμοιβὴ τουρκομαθοῦς γραμματέα, ἀμοιβὲς ὑπαλλήλων, ἔξοδα θερμάνσεως, φωτισμοῦ καὶ λειτουργίας ἀναγνωστηρίου, πού θὰ πλουτιζόταν μὲ κατάλληλα βιβλία, ἔφημερίδες καὶ περιοδικά.

Ἡ πρώτη Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐκλέχθηκε γιὰ ἓνα ἔτος καὶ ἀπαρτίσθηκε ἀπὸ τοὺς Ἰωάννη Γοῦδο, Γεώργιο Κομμάτη, Νικόλαο Χατζηκώστα, Νικόλαο Κρέη, Ἀναστάσιο Βαρβέρη, Γεώργιο Παπαναοῦμ, Δημήτριο Δίτσα, Βάντσιο Σιάσκου, Ἀλέξανδρο Σταυρίδη, Δημήτριο Ψάλτη, Δημήτριο Δζίμα καὶ Χαρίλαο Νιώτη. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης Γοῦδος ἔγινε Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου μὲ Ἀντιπρόεδρο τὸν Γεώργιο Κομμάτη καὶ γραμματέα τὸν Ἰ. Παπαθωμᾶ. Ἀπὸ τῆ Διοικητικῆ Ἐπιτροπῆ ὀρίσθησαν δύο μέλη τοῦ Συλλόγου γιὰ νὰ ὑποβάλουν ἀντίγραφο τοῦ Καταστατικοῦ στὶς κυβερνητικὲς ἀρχές, γιὰ νὰ δοθῆ ἔτσι στὸ Σὺλλογο καὶ νομικὴ ὑπόσταση. Ἀποφασίσθηκε ἀκόμη νὰ ὑποβληθῆ ἄλλο ἀντίγραφο καὶ στὴν ἐπιτροπὴ τοῦ Κομιτάτου

1. Βλ. ὑπ' ἀριθμ. 542 ἔγγραφο τοῦ Προξένου Ν. Μπάρακλη, σ. 4. Οἱ Ἑβραῖοι ἐμφανίσθησαν γιὰ πρώτη φορὰ στὰ Σκόπια στὰ 1528 μὲ 17 οἰκογένειες, οἱ ὁποῖες στὰ 1545 αὐξήθηκαν σὲ 38 (Βλ. S o k o l o v s k i, Développement de quelques villes de la partie méridionale des Balkans, σ. 517).

«Πρόδοος-Ἐνωσις» καὶ νὰ δημοσιευθῆ καὶ στὶς ἑφημερίδες, γιὰ νὰ λάβουν γνώση ὅλοι οἱ ὁμογενεῖς.

Ἄναγκη, τέλος, νὰ ὑπογραμμισθῆ ὅτι ἡ ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὸν Πρόξενο εἶναι ἀποκαλυπτικὴ καὶ ταυτόχρονα δραματικὴ. Στὴ σύντομη ἀναδρομὴ στὸ παρελθὸν οἱ συντάκτες τῆς ἐπισημαίνουν τὴν ἐπαγρύπνηση καὶ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνες στοὺς ὁποίους ὑποχρεώθηκαν νὰ καταφύγουν οἱ Ἕλληνες τοῦ Κοσσυφοπεδίου γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐθνικὴ τους ὑπόσταση, πράγμα πού σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις δὲν κατάφεραν νὰ πετύχουν. Προβάλλουν ἀκόμη τὶς δυνατότητες τῆς ἐθνικῆς ἀφυπνίσεως τῶν ὁμογενῶν μὲ τὶς νέες πολιτικὲς συνθήκες πού δημιουργήθηκαν καὶ τονίζουν τὴν ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς συσπειρώσεως, τῆς καταβολῆς προσπαθειῶν γιὰ τὴν ἠθικὴ, πνευματικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς ὁμογένειας, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐνισχυθῆ σοβαρὰ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση¹. Μόνον ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ ἐπιβίωσῃ ἀνάμεσα στὶς ἀλλογενεῖς ἐθνότητες, οἱ ὁποῖες κατέβαλαν τεράστιες ἠθικὲς καὶ ὕλικές θυσίες γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν στὸν χῶρο ἐκεῖνο. Ἡ ἑλληνικὴ ὁμογένεια τοῦ Κοσσυφοπεδίου μὲ τὴν ἀναφορὰ τῆς αὐτῆ συνδέεται ἄμεσα μὲ τοὺς πόθους καὶ τὴ μοῖρα ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἀκριτῶν τῆς τότε ἐποχῆς.

Στὴ συνέχεια δημοσιεύουμε τὸ ἔγγραφο τοῦ Προξένου Ν. Μπάρακλη πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλατζῆ, τὴ συννημμένη στὸ ἔγγραφο ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου», πού ἀπηύθυναν στὸν Ἑλληνα Πρόξενο καὶ τὸ Καταστατικὸ τοῦ ἴδιου τοῦ Συλλόγου. Καὶ τὰ τρία κείμενα σώζονται, ὅπως ἀναφέραμε, στὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, εἶναι γραμμένα μὲ ὁμοιόμορφη καλλιγραφικὴ γραφὴ καὶ ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ ἔχουν γραφῆ ἀπὸ προξενικὸ ὑπάλληλο. Τὸ ἔγγραφο τοῦ Προξενείου εἶναι πεντασέλιδο, ἡ ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὀκτασέλιδη καὶ τὸ Καταστατικὸ τετρασέλιδο. Τὸ Καταστατικὸ περιλαμβάνει 4 βασικὰ ἄρθρα πού ἀναφέρονται: 1) στοὺς σκοποὺς, 2) στὰ μέσα γιὰ τὴν ἐπίτευξή τους, 3) στὴν ἔδρα, τὰ τμήματα, τὰ μέλη καὶ τὴ διοίκηση τοῦ Συλλόγου καὶ 4) στοὺς πόρους τοῦ Συλλόγου. Τόσο ἡ ἀναφορὰ ὅσο καὶ τὸ Καταστατικὸ τοῦ Συλλόγου φέρουν τὴ σφραγίδα του, στὴν ὁποία σημειώνεται κυκλικὰ ὁ τίτλος: «Ἑλληνικὸς Ἐθνικὸς Σύλλογος Κοσσυφοπεδίου», στὸ κέντρο δὲ ὁ ἴδιος τίτλος εἶναι ἀποτυπωμένος μὲ τουρκικοὺς χαρακτῆρες.

1. Στὴν ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἡ ἐνίσχυση ζητεῖται ἀπὸ τὴν «Μητέρα Ἐκκλησία», ἀσφαλῶς ὁμως ὑπνοεῖται ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΝ

ΕΝ

ΣΚΟΠΙΟΙΣ

542

2

Ἐν Σκοπίοις τῇ 27ῃ Σεπτεμβρίου 1908

Τμῆμα Πολιτικὸν
Περὶ ἰδρύσεως Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ
Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἄμα τῇ λήψει τοῦ ἀπὸ 1/14ης Ἀγούστου τηλεγραφήματος τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος, ἔσπευσα νὰ συγκαλέσω παρ' ἐμοὶ τοὺς ἐνταῦθα προκρίτους, καὶ ἐκθέσω τούτοις τὰ τῆς νέας ἡμῶν πορείας ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς.

Ἄλλως δ' ἐπιτύχω παρὰ τούτων ἐνιαίαν ἐθνικὴν ἐνέργειαν, τοὺς προέτρεψα νὰ συγκροτήσωσι, ὑπὸ ὠρισμένον τύπον, Σωματεῖον, μετὰ τοῦ Προεδρείου τοῦ ὁποῖου νὰ δύνωμαι ἐκάστοτε νὰ συνεννοῶμαι. Ἐδρῶν παρ' αὐτοῖς ἐθνικὸν ἔδαφος ἐνεργείας, ἔλαβον τὴν τιμὴν διὰ τοῦ 16ης Ἀγούστου τηλεγραφήματός /
σ. 2 μου πρὸς τὸ Β(ασιλικ)ὸν Ὑπουργεῖον, νὰ ἐξαίτησωμαι τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν, ἣν διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Ἀγούστου ἐ.ἔ. τηλεγραφικῶν ὁδηγιῶν Του εἰρηρεστήθη νὰ ἐγκρίνη.

Ἦδη, ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τοῦ Συλλόγου τούτου, ὀνομασθέντος («Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου») ἔχω τὴν τιμὴν νὰ υποβάλω, συνημμένως ὧδε, ἔγγραφον πρὸς με τοῦ Προεδρείου, δι' οὗ ἀγγέλλεται μοι ἐπισήμως ἡ κατάρτησις τοῦ Συλλόγου καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἐνεργειῶν του, ἐξαιτούμενον δὲ συνάμα, τὴν ἠθικὴν καὶ ὄλικὴν ἡμῶν ἀρωγὴν.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου, οἱ τὸ Προεδρεῖον ἀποτελοῦντες ἐπελήφθησαν τῆς ἐνκαιρίας, ὅπως ἐν γλῶττι διατυπώσωσιν ἐν αὐτῷ τὰ τῆς πολιτικῆς ἐνταῦθα καταστάσεως, καὶ ἐκδηλώσωσι θερμοῦς τὴν ἐπιθυμίαν των, ὅπως συντρέξωσιν ὁμοθυμῶς τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐργασίαν.

Καίτοι, ὡς παρατηρεῖται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἐγγράφου τούτου, δὲν
σ. 3 ἠδυνήθησαν εἰσέτι νὰ /κατισχύσωσι καθ' ὁλοκληρίαν παλαιῶν φόβων, ἀλλ' ἀπενθνήσκουσι πρὸς τὸν Πρόξενον ἐξακολουθοῦσι ν' ἀποκαλῶσι τοῦτον ὅτε μὲν Σεβασμιώτατον ὅτε δὲ Παναγιώτατον, ἐν τούτοις, παρὰ τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα μέτρα, ἀρχαίον συνηθειῶν λειψανα, φρονῶ, ὅτι ἡ ἰδρῶσις ἐν τῷ Βιλαετίῳ τούτῳ Πολιτικοῦ Συλλόγου, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν στοιχείων, ἅτινα ἀπαρτίζουσι τὴν κοινότητα ταύτην, καὶ τὰς πολιτικὰς συνθήκας ὑφ' ἃς ἐβίωσαν μέχρι τοῦδε, ὑπερβαίνει πᾶν ὅ,τι ἠδύνατό τις παρὰ τούτων ν' ἀναμείνη.

Τὸ πρὸς τὰ πρόσω τοῦτο βῆμα ἐσήμανεν ἤδη τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἄρχε-

ται, ὡς ἐν ταῖς ἀπὸ 10 Σεπτεμβρίου ὑπ' ἀριθ. 4997 Ὑπουργικαῖς ὁδηγίαις ἀναφέρεται, τὸ Πατριαρχικὸν σύμβολον νὰ ὑποχωρῇ πρὸ τῆς προβαλλούσης Ἑλληνικῆς ιδέας, ἥτις, ἐφ' ὅσον ἐκτενέστερον θέλει ἐνισχυθῆ, ἐπὶ τοσοῦτον ἢ ἐπιτυχία, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἀπὸ 16ης Αὐγούστου ἐ.ἔ. δοθεισῶν μοι τηλεγραφικῶν ὁδηγιῶν, θεωρηθῆσεται ἐξησφαλισμένη.

Πρὸς διευκόλυνσιν τούτου εἰδοποίησα ἐν καιρῷ τὰς ἐκασταχοῦ τοῦ Βιλαετίου ἡμετέρας κοινότητος, ὅπως, οὐ μόνον σπεύσωσι, καὶ αὐται, πρὸς ἴδρυσιν τοιούτων Συλλόγων, ἀλλὰ καὶ ἐγγραφῶσι συνάμα μέλη τοῦ ἐνταῦθα Κεντρικοῦ.

σ. 4

Τοιαύτας φυλετικὰς λέσχας ἢ πόλεις Σκοπίων ἀριθμεῖ μέχρι τοῦδε τὰς ἐξῆς: Αον) Τὴν καθαρῶς στρατιωτικὴν Βον) τὴν τῶν Νεοτούρχων ἐν γένει Γον) τὴν τῶν Βουλγάρων Δον) τῶν Σέρβων Εον) τῶν Ἀλβανῶν ἀνεξαρτήτως θρησκευάματος Στον) τῶν Ἰσραηλιτῶν Ζον) τῶν ἡμετέρων, οἵτινες εἰσέτι στεγάζονται ἐν τινι αἰθούσῃ τοῦ Σχολείου ἡμῶν, μὴ δυναμένων πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐκμισθώσωσιν ἰδιαίτερον οἶκημα, ἔνθα νὰ δύνανται πάντες οἱ ὁμογενεῖς νὰ συνέρχωνται ὡς εἰς κοινὸν ἐντεκνήριον.

Εἴθε ἡ ἐλευθερία αὕτη τοῦ κατὰ φυλὰς συνέρχεσθαι διατηρηθῆ ἡμῖν ἀμείωτος. Καθ' ὅτι ἐκ τῶν /πολιτικῶν τούτων συλλόγων θέλει, ἴσως, εἰς λίαν προσεχῆς μέλλον, ἐκπηγάσῃ καὶ δευτέρα τις ἐπανάστασις, δι' ἧς ἐπιζητηθήσεται, μᾶλλον ὠρισμένως, ἡ ἀμοιβαία θέσις τῶν ἀντιμαχομένων φυλῶν ἀπέναντι τῆς τε κρατούσης καὶ ἀπέναντι ἑαυτῶν.

σ. 5

Εὐπειθέστατος
ὁ Πρόεδρος
Ν. Μπάρακλης

2

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ

Πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα
Τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην

Παναγιώτατε,

Ἡ ἐπ' αἰσίοις, διὰ τὸ ἡμέτερον ἔθνος, οἰωνοῖς, κηρυχθεῖσα ἀνὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν μεταβολὴ τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος, ἢ ἄρδην μεταστρέψασα τὴν περὶ τὴν δρᾶσιν τῶν πολλαπλῶν ἐν αὐτῇ ἐθνικοτήτων κατεύθυνσιν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐν εἰρηρικῇ ἀμίλλῃ ἐθνικῆς ἐνισχύσεως, καὶ προαγωγῆς ἐκάστης, ἐπήνεγκεν, ὡς εἰκός, βαθεῖαν τὴν μεταβολὴν καὶ εἰς τὰς σκέψεις τῶν ἐνταῦθα ὁμογενῶν, σπονδαίως ἐνισχυθεῖσαν καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ὑ. Παναγιότητος, ἐπισήμως περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου ἀνακοινωθέντων καὶ εὐρέως ἀναπτυχθέντων ἡμῖν ἐν σχέσει πρὸς τὴν πολιτειακὴν μεταβολήν.

Γνωστὸν τυγχάνει Ὑμῖν, Παναγιώτατε, ὅτι ἐν τῷ νομῷ Κοσσυφοπέδιου, οἱ ὁμογενεῖς ἔκδηλον ἀποτελοῦσι μειονότητα, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνοίκους ἄλλογενεῖς χριστιανικοὺς πληθυσμούς. | Ὡς ἐὰν δὲ μέχρι τοῦδε διὰ τῆς στερεῆς αὐτῶν εἰς τὰ πάτρια ἐμμονῆς, κατώρθωσαν νὰ τηρήσωσιν ἀλώβητον τὴν ἱερὰν προγονικὴν παρακαταθήκην, μετὰ σθένους ἐκάστοτε ἀντεπεξερχόμενοι κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν πολεμίων τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐκκλησίας, οὐκ ὀλίγον εἰς τοῦτο συνεβάλετο καὶ ἡ μέχρι τοῦδε κατ' ἀνάγκην συντηρητικότης καὶ ἐφεκτικότης τῶν ἐν πλειοψηφίᾳ συνοίκων ἄλλοσθῶν, μὴ δυναμένων νὰ ἀναπτύξωσι καὶ ἐξαντλήσωσιν ἀπάσας τὰς προσηλυτιστικὰς αὐτῶν δυνάμεις. Ἦδη ὁμως τοῦ πεδίου τῆς δράσεως καὶ ἐλευθέρως ἐθνικῆς καὶ προσηλυτιστικῆς κινήσεως ἐδρεύου ἀπάσας ταύτας ἀναπεπταμένον ὄντος, αἱ μειονότητες τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων τῆς ἀφομοιώσεως καὶ ἐξοντώσεως διατρέχουσιν, ἐὰν τὸ μέγεθος τούτων μὴ ἀναμετροῦσαι δὲν λάβωσι σύντονον τὴν πρόνοιαν περὶ τῆς ἐπὶ ἐτέρων βάσεων ἀναλόγων τῆς νέας τῶν πραγμάτων καταστάσεως, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐνδεχομένων, τελείας ἀνασυντάξεως καὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς πολιτείας αὐτῶν.

Ἐὰν κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε χρόνους πλεῖστοι τῶν ἀνὰ τὰς πέριξ κομοπόλεις ἀπὸ ἱκανῶν ἐτῶν ἐγκατεστημένων ὁμογενῶν (ὡς ἐν Καλκάνδελε, Ἰστιπίῳ, Κουμανόβῳ καὶ ἀλλαχοῦ) ἀνεπιστρεπτί—ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως σχολῶν καὶ ἐθνικῆς ἐργασίας—ἀπωλέσθησαν διὰ τὸ ἡμέτερον Ἔθνος, τινὲς μὲν ἐκβουλγαρισθέντες, ἄλλοι δὲ ἐκσερβισθέντες, καὶ παρέσχον, καὶ παρέχουσι τοῖς ἄλλο-εθνεῖσι τοὺς ἰσχυροτέρους ἐθνικοὺς παράγοντας ἀμειλίκτους δὲ τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν πολεμίους, μείζων ἀσυνκρίτῳ τῷ | λόγῳ ὁ τοιοῦτος κίνδυνος ἐπικρέμαται νῦν διὰ τὰς ἀσθενεῖς ὁμογενεῖς ἀνὰ τὸν νομὸν κοινότητος, ἐὰν ἅπασαι αὗται, πρῶτης τῆς ἐνταῦθα πολυπληθεστεράς τὸ παράδειγμα διδούσης, μὴ λαμβάνουσαι συναίσθησιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, μὴ μεριμνῶσαι ἀόκνως περὶ τῆς ἐπ' ἄλλοις ὄροις καὶ συνθήκαις ἐθνικῆς, ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐν πλήρει καὶ ἀδιασπᾶστῳ ἀλληλεγγύῃ, ἀναπτύξεως καὶ ἐνημερίας αὐτῶν, ἀσχέτως μὲν, ἀλλ' ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ λοιπὰ σύνοικα ἔθνη, ἐὰν, λέγομεν, δὲν συσπειρωθῶσιν ὡς ἐν ἄτομον περὶ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, δὲν προβῶσιν εἰς τὴν περισυλλογὴν, καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τ' αὐτὸ συγκέντρωσιν τῶν διεσπαρμένων ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν ἐκάστης κεφαλαίων καὶ δυνάμεων.

Ὅπως ἐπιτευχθῆ ὁμως τοῦτο, ἀναπόδραστος ἀνάγκη ἐπιτάσσει τὴν ἰδρῶσιν κέντρον τινὸς πρὸς ὃ, ὡς πρὸς κεντρομόλον δύναμιν νὰ κατατείνωσιν αἱ κατ' ἄτομα καὶ κατὰ κοινότητα μονομερεῖς δράσεις, καὶ ἐξ οὗ, ὡς ἀπὸ ἀνεσπέρου ἐστίας νὰ ἐκπορεύονται λελογισμένοι εἰσηγήσεις καὶ ὁδηγίαι, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε ἐνιαίου καὶ σαφῶς προδιαγεγραμμένου σχεδίου καὶ προγράμματος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σκέψεων ὁρμώμενοι, Παναγιώτατε, προέβημεν εἰς τὴν ἰδρῶσιν συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν («Ἑλληνικὸς Ἐθνικὸς Σύλλογος Κοσσυφοπέδιου»). Εἰς τὴν ἀπόφασιν δὲ ταύτην τὰ μάλιστα συνετέλεσε καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Ὑ. Παναγιότητος, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐφθημεν εἰπόντες, λεπτομεροῆς ἀνάπτυξις τῆς

νέας τῶν πραγμάτων καταστάσεως, καὶ τῆς διεθνύσεως πρὸς ἣν δέον/ τοῦ λοιποῦ νὰ προσανατολισώμεν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν δρασίην ὅπως, ὡς οἶόν τε μείζονα σ. 4
ὠφελήματα τὸ ἔθνος ἡμῶν καρποθῆ ἕκ τῆς ἐπελευθύνσεως πολιτειακῆς μεταβολῆς.

Ὁρμώμενοι δ' ἕκ τῆς σκέψεως ὅτι ὁ ἄμεσος συγχρωτισμὸς καὶ ἡ συγχρῆ ἐπικοινωνία τῶν μελῶν τῆς ἡμετέρας Κοινότητος πρὸς ἄλληλα, οὐκ ὀλίγον θέλει συντείνει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν συστηματικωτέρας καὶ μᾶλλον καρποφόρου ἐθνικῆς ἐργασίας, προήχθημεν νὰ ἰδρῦσωμεν συνάμα καὶ λέσχην, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς κοινὸν αὐτῶν ἐντευκτήριον. Ὅπως ἐπιτύχωμεν δὲ μείζονα ἀριθμὸν ἐταίρων ὥρισάμεν δικαιώματα μὲν ἐγγραφῆς ἕκ 10 γροσίων, ἐβδομαδιαίαν δὲ συνδρομὴν ἕξ ἐνὸς γροσίου.

Ἡ ἰδρῦσις τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς λέσχης ἀφάτου ἐνέπλησε χαρᾶς τοὺς ἐνταῦθα ἡμετέρους. Ἡ ἐγγραφή τῶν μελῶν ἤρξατο ἀθρόα. Παρ' ἅπασιν δέ, τέως ἐν συγχύσει διατελοῦσιν, ἀμίλλα, ζήλος καὶ προθυμία ἀνεπτύχθη, θάρρος δ' ἀνέλαμψεν ἰσχυρόν, εὐδοίονον λίαν τὸ μέλλον προοιωνίζον. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ παρατηρεῖται καὶ εἰς ἅπασας τὰς ἐν τῷ νομῷ ἡμετέρας κοινότητος αἰτίαι, θερμοτάτα ἐπικροτήσασαι τὴν ἰδρῦσιν τοῦ Συλλόγου, προέβησαν ἀμέσως εἰς τὴν ἰδρῦσιν τῶν ὑπομημάτων αὐτοῦ.

Τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα, Παναγιώτατε, ἀνεπτύχθη παρ' ἅπασιν ζωηρότατον. Αἱ ἐλπίδες περὶ αἰσιωτέρον διὰ τὴν ἡμετέραν φυλὴν μέλλοντος, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, εἰς ἄκρον ἀνεπευρώθησαν. Δικαία δὲ ὑπερηφάνεια διαπνέει τὰς καρδίας ἀπάντων ἀναλογιζομένων τὸ/ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς, ἣν, μέλλει νὰ ἐξασκήσῃ παρὰ τοὺς συνοίκους λαοὺς ὁ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ σ. 5
ἐκφανσὴν ὄγκος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μέλλοντος παντοῦ πάντοτε καὶ κατὰ πάντα νὰ πρωτοστατήσῃ καὶ πρωταγωνιστήσῃ.

Νῦν ὁμως, Παναγιώτατε, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως, εἰς ἣν διατελεῖ ἡ ἀναθαρορήσασα ἐνταῦθα καὶ ἀνὰ τὸν νομὸν ὁμογένεια, νῦν ὑπὲρ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἐπιτακτικώτατα ἐπιβάλλεται, ἡ παντὶ μέσω καὶ πάσῃ θυσίᾳ ἐνίσχυσις τοῦ ἀναλάμφαντος αἰσθήματος αὐτῆς, διὰ συντόνου μὲν ἀφ' ἐνὸς καὶ λελογισμένης δράσεως τῶν ἐνταῦθα ἐν τῷ κέντρῳ ἡμετέρων, δι' ἐντονωτέρας δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἐπειγούσης ἀντιλήψεως ἠθικῆς τε καὶ ὕλικῆς τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν ἔστι γενέσθαι, καὶ δὴ ἐν καιρῷ, καθ' ὃν πᾶσαι αἱ ἀλλογενεῖς ἐθνικότητες, κολοσσαίαις ἤρξαντο καταβάλλουσαι ἠθικὰς τε καὶ ὕλικὰς θυσίας, διὰ τὸν ὑπὲρ ἐπικρατήσεως ἀγῶνα, τὰς τε κοινότητας αὐτῶν ἐρρωμενέστερον ἢ πρὶν ὕλικῶς ἐνισχύσασαι καὶ συλλόγους καὶ λέσχας δι' ἀφειδῶν παροχῶν ἰδρῦσασαι καὶ συντηροῦσαι.

Τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀρτι ἰδρυθέντων Συλλόγων καὶ λέσχης ἡμῶν, τῶν τε πρώτων—ἐξόδων ἐγκαταστάσεως καὶ ἐπιπλώσεως—καὶ τῶν τακτικῶν ἐνοικίων οἰκίματος, μισθοῦ τουρκομαθοῦς γραμματέως, μισθοῦ ὑπαλληλίας, ἐξόδων θεομάνσεως καὶ φωτισμοῦ, προικίσεως τοῦ Ἀναγνωστηρίου/ διὰ καταλλήλων ἐποικοδομητικῶν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ φρονήματος βιβλίων, πολιτικῶν σ. 6

καὶ περιοδικῶν ἐφημερίδων, ἐξόδων ἀξιοπρεποῦς παραστάσεως καὶ λοιπῶν, τῶν ἀναγκῶν λοιπῶν τούτων προβαλλουσῶν κατὰ πολὺν ὑπερέτερον καὶ λίαν δυσαναλόγων πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν ὁμογενῶν, διὰ τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων συνδρομῶν ἀνταποκριμένων πρὸς πολλαπλᾶς ἄλλας τῶν κοινοτήτων ἀνάγκας, λίαν προβληματικῆ, εἰ μὴ ἀνέφικτος ἔσται ἡ συντήρησις καὶ ἡ εὐδοκίμησις τοῦ Συλλόγου, συνεπῶς καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ποθομένου ἐθνικοῦ σκοποῦ, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ γενναίως ἀρωγὸς ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἐνισχύουσα ὁλοκῶς τὰς τε κοινοτήτας καθόλου καὶ τὸν Σύλλογον ἰδίᾳ.

Διὰ ταῦτα τὴν ἐκ τῆς μεταπολιτεύσεως δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἔχοντες ὑπ' ὄφει, τὰ ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸ ἔθνος ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα τῆς ἐν τῷ νομῷ Κοσσυφοπεδίου ὁμογενείας βαθέως συναισθανόμενοι, ἀναλογιζόμενοι δὲ καὶ ἀνομολογοῦντες τὴν μεγίστην εὐθύνην, ἣν ἀπέναντι τοῦ ἔθνους ἠθέλομεν ὑπέχει, ἐὰν εἰς τὴν τύχην, εἰς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὴν διάθεσιν καὶ διάκρισιν τῶν προσηλυτιστικῶν ἐθνικότητων, ἐγκατελίπομεν τὴν τοῦ νομοῦ ὁμογένειαν, ἔνοχον ἀβελτηρίαν καὶ ἀμέλειαν περὶ τὴν περιφρούρησιν τῶν δικαίων καὶ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς ἐπιδεικνύμενοι, θεομῶς καθικετεύομεν τὴν **σ. 7** **Υ. Παναγιώτητα**, ὅπως ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ Αὐτῆς φιλοπατρία ἐδοκίμησῃ ν' ἀνακοινώσῃται τὴν ταπεινὴν ἡμῶν ταύτην ἔκθεσιν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, καὶ θελήσῃ νὰ ἐκλιπαρήσῃ Αὐτὴν, ἀπὸ μέρους ὅλων τῶν ἐν τῷ νομῷ ὁμογενῶν ὅπως, τὸ μὲν ἐνισχύσῃ ὁλοκῶς ἀπάσας τὰς κοινοτήτας ἐν γένει, τὸ δὲ ἐπέλθῃ ἀντιλήπωρ καὶ τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ διὰ τε τὰς πρώτας αὐτοῦ ἀνάγκας καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ μέλλον συντήρησιν αὐτοῦ διὰ μηνιαίας ἢ ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως.

Διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς καὶ μεμελετημένης πολιτείας τῶν κοινοτήτων καὶ τοῦ Συλλόγου, ἐχόντων ὅμως γενναῖον συναντιλήπτορα τὴν Μητέρα Ἐκκλησία, ἀκράδαντον τρέφομεν τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ἀσφαλῶς θέλει ἐπιτευχθῆναι, οὐ μόνον ἡ ἐδραΐωσις καὶ διατήρησις τῶν ἤδη κεκτημένων, ἀλλὰ, καὶ ἡ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁμογενείας ἐπάνοδος ἐκείνων ἐκ τῶν ἡμετέρων οἴτινες, εἴτε λόγῳ συμφέροντος, εἴτε ἐξ ἀγνοίας ἔχουσι περιπέσει εἰς τὰ δίκτυα τῶν ξένων προπαγανδῶν καὶ δι' ἧς Ρουμουνικῆς. Ἴσως δὲ καὶ ἡ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας προσέλκωσις καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ἐθνικότητων, ὅταν ἴδωσιν ἀνδρούμενον τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα νὰ χωρῇ ἀκατασχέτως πρὸς κατάληψιν τοῦ στερεώματος τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ νὰ ἐπισκιάζῃ τὸ τῶν νάνων καὶ μηδαμῶν πλανητῶν ὠθρὸν καὶ χαῖνον πνεῦμα.

σ. 8 Οὕτω δὲ θέλει κανηθῆναι, καὶ δικαίως, καὶ ἡ ἐν τῇ ἑσχατιᾷ ταύτῃ, μικρὰ μὲν τὸ δέμας, μεγάλη ὅμως τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα ὁμογένεια, ὅτι, καὶ αὐτὴ παρέσχε τὴν ἑαυτῆς συμβολὴν εἰς τὸ ὑπέροχον ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν ἀφθιτον τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Πλήρη πεποιθῆσιν ἔχοντες, Παναγιώτατε, ὅτι ἡ ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς καρδίας μας ἀπευθυνόμενη δι' Ὑμῶν πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Γένους ἐπίκλησις εὐμενῶς θέλει γίνῃ δεκτὴ ὑπ' Αὐτῆς, χάριν αὐτοῦ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, βέ-

βαιοὶ δὲ ὄντες ὅτι καὶ ἡ Υ. Παναγιότης ἄριστα γινώσκουσα τὴν ἐθνικὴν σημασίαν, τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐν τῷ νομῷ ὁμογενείας, θέλει ἐξαντλήσει πᾶσαν Αὐτῆς τὴν ἐπιτροπὴν ὅπως ἐφελκόμεται τὴν ἐφ' ἡμῶν ἀντίληψιν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Διατελοῦμεν Αὐτῆς τε καὶ τῆς Υ. Παναγιότητος πιστὰ καὶ πειθήνια τέκνα.

Ἐν Σκοπίοις τῇ 27ῃ Σεπτεμβρίου 1908

Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Ἑλλ. Ἐθν. Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου

Ὁ Γραμματεὺς	Τὰ μέλη	Ὁ Πρόεδρος
Ἰ. Παπαθωμᾶς	N. Κρέης	Ἰ. Γ. Γοῦδος
	Δ. Ψάλλτης	Ὁ Ἀντιπρόεδρος
	A. Βαοβέρης	Γ. Δ. Κομμάτης
	Γ. Παπαναοῦμ	
	B. Σιάσκον	
	Δ. Ντίτσας	(Τ.Σ.)

3

Καταστατικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου

Ἐπὶ τῇ ἐπ' αἰσίσις καθ' ἅπαν τὸ Ὄθωμανικὸν Κράτος ἀνακηρύξει τοῦ Συντάγματος, δι' οὗ ἐξασφαλίζεται ἡ ἰσότης πάντων τῶν Ὄθωμανῶν ἐπηκόων καὶ ἀπονέμεται αὐτοῖς τὸ δικαίωμα τοῦ συνέροχου καὶ συζητεῖν περὶ τε τῶν κατ' ἰδίαν καὶ δημοσίων ὡς καὶ τοῦ ἐπιζητεῖν ἀρμοδίως καὶ νομίμως τὴν βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν κάτωθι ὑποφαινομένων Ἑλλήνων Ὄθωμανῶν ἐπηκόων καὶ κατοίκων Σκοπείων ἐνεκρίθη ἡ ἰδρυσίς ἐν Σκοπίοις Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κοσσυφοπεδίου».

Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου τούτου ἔσται

Αον) Ἡ φροντίς καὶ προσπάθεια περὶ ἐπιτεύξεως τῶν μέσων καὶ ἐξασφαλίσσεως τῆς ἐν εὐημερίᾳ καὶ ἀρμονίᾳ συμβιώσεως τῶν ἀνὰ τὸν Νομὸν Κοσσυφοπεδίου κατοικούντων Ἑλλήνων ἐπηκόων Ὄθωμανῶν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ ἰδίῳ Νομῷ κατοικούντων Ἐθνικοτήτων. Βον) Φροντίς καὶ μεγίστη προσοχὴ πρὸς διαφύλαξιν καὶ διατήρησιν ἀκεραίων καὶ ἀνεπάφον τῶν ἀπ' αἰῶνων κεκτημένων ἤδη δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ὡς ρητῶς διαλαμβάνει περὶ τούτου καὶ ὁ Συνταγματικὸς Νόμος. Γον) Ἐπιζητήσις τῶν μέσων περὶ ἐπιτεύξεως τῆς προαγωγῆς τῶν ἠθικῶν καὶ ὀλικῶν συμφερόντων τῆς ὁμογενείας ἐν τῷ Νομῷ τούτῳ καὶ προσπάθεια ὅπως ἡ ὁμογένεια κατάσχη τὴν ἐμπρόπευσαν αὐτῇ θέσιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἄλλων Ἐθνικοτήτων ἀντιπροσωπευομένη δεόντως ἐν καιρῷ τῷ δεόντι.

σ. 2 *Μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ Σκοποῦ*

Ἐπειδὴ πρὸς ἐπίτευξιν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ Σκοποῦ τοῦ Συλλόγου ἀνάγκη ἐστίν, ὅπως οἱ ἐν τῷ Νομῷ Κοσσυφοπεδίου οἰκοῦντες ὁμογενεῖς ὡσι πάντοτε ἐνήμεροι τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νέου συνταγματικοῦ πολιτεύματος γενομένων καὶ γενησομένων ἐπισήμων κοινοποιήσεων καὶ ληφθησομένων λοιπῶν μέτρων ὡς καὶ τῶν δημοσιευομένων ὑπομημάτων τῆς πρὸς «Πρόσδον καὶ Ἐνωσιν Ἐπιτροπῆς» τῶν Ὀθωμανῶν, ἐνεκρίθη ἡ ἐκλογή διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου ἐκ τῶν κατωτέρω δηλωμένων κυρίων, ἥτις ἐπιτροπὴ θέλει φροντίσει ὅπως ἐγκαίρως λαμβάνουσα γνώσιν ἀρμοδίως τῶν ἀνωτέρω, ἀνακοινώσῃ ταῦτα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἰς τὰς ἀνὰ τὸν νομὸν ὁμογενεῖς κοινότητας μέσω τῶν¹ ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας συστηθησομένων τμημάτων τοῦ Συλλόγου, ἐπίσης θέλει φροντίσει ὅπως ἔλθῃ εἰς συγχρωτισμὸν καὶ ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς πρὸς «Πρόσδον καὶ Ἐνωσιν» Ἐπιτροπῆς συσκεπτομένη καὶ ἀνταλλάσσουσα γνώμας περὶ τοῦ κοινῶν καλοῦ καὶ ὑποβάλλουσα ἀρμοδίως καὶ ὅπου δεῖ ὑπομνήματα περὶ τούτου.

Ἐδρα τοῦ Συλλόγου, τμήματα αὐτοῦ, μέλη αὐτοῦ καὶ μέλη διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος

Ἐδρα ἔσονται τὰ Σκόπεια, μέρος συνεδριάσεως διοικητικῆς ἐπιτροπῆς προσωρινῶς ἰδιαίτερον δωμάτιον ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σκοπείων.

Τμήματα συστηθήσονται ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ τοῦ νομοῦ Κοσσυφοπεδίου, ἐνθα γενήσεται σκέψις περὶ τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ὑποβολῆς ἀρμοδίως ὑπομημάτων διὰ τῆς Κεντρικῆς ἐν Σκοπείῳς ἐπιτροπῆς ὅπου δεῖ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν.

σ. 3 *Πρὸς ἐγγραφήν ὡς μέλη τοῦ συλλόγου ἔσονται δεκτοὶ πάντες οἱ ὁμογενεῖς οἱ συμπληρώσαντες τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ κατοικοῦντες προσωρινῶς ἢ διαρκῶς ἀνὰ τὸν Νομὸν Κοσσυφοπεδίου.* Ἐκαστον δὲ μέλος αὐτοῦ ὅπου δῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκειται, δύναται νὰ ἀποτείνηται πρὸς τὴν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Συλλόγου ἐκθέτον τὰς ἰδέας περὶ πραγμάτων ἀναφερομένων εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου.

Πόροι πρὸς διατήρησιν τοῦ Συλλόγου

Ἐπειδὴ βεβαίως πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου γενήσεται ἀνάγκη καὶ δαπανῶν, ἐνεκρίθη ὅπως δι' ἰδιαίτερον κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου καθωρισθῶσιν οὗτοι.

Διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἐξελέγησαν ἐπὶ ἐν ἔτος ἀπὸ σήμερον οἱ κ. Νικόλαος Χατζῆ Κώστας, Γεώργιος Κομμάτης, Νικόλαος Κρέη, Ἀναστάσιος Βαρβέρη,

1. Στὸ κείμενο τοῦ.

Γεώργιος Παπαναούμ, Δημήτριος Δίτσα, Βάντσιος Σιάσκος, Ἀλέξανδρος Σταυρίδης, Δημήτριος Ψάλλη, Δημήτριος Λζίμα, Ἰωάννης Γούδου καὶ Χαρίλαος Νιώτη.

Ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ θέλει ὀρίσει δύο ἐκ τῶν μελῶν της, ἅτινα θέλουν ὑποβάλλει ἀντίγραφον τοῦ παρόντος καταλλήλως μεταφραζόμενον ἐν τῇ ἐπισήμῳ Ὀθωμανικῇ γλώσσῃ εἰς τὰς Σεβαστὰς Κυβερνητικὰς Ἀρχάς, ὅπως λάβῃ νόμιμον ὑπόστασιν καὶ ἔγκρισιν ὁ Σύλλογος, ὡς καὶ ἕτερον ἐπίσης ἀντίγραφον πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν πρὸς «Πρόδοον καὶ Ἐνωσιν» ἐπιτροπὴν, θέλει δὲ δημοσιεύσει καὶ ἀντίγραφον διὰ τῶν ἐφημερίδων, ὅπως λάβωσιν γνῶσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐγγραφῶσι μέλη ὁμογενεῖς.

Τὸ παρὸν Καταστατικὸν δύναται νὰ τροποποιηθῇ διὰ προσθαφαιρέσεως μόνον δι' ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου προσερχομένων αὐτοπροσώπως μὲν τῶν ἐν Σκοπεῖοις εὐρισκομένων, δι' ἀντιπροσώπων δὲ τῶν ἐκτὸς Σκοπεῖων εὐρισκομένων καὶ ἀπουσιαζόντων προσωρινῶς, προη/γουμένης πάντοτε προσκλήσεως διὰ τῶν ἐφημερίδων, ὅπως ἢ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ. Ἐπίσης καὶ ἢ μετὰ ἐν ἔτος διατήρησις τῆς ἰδίας Διοικητικῆς ἐπιτροπῆς ἢ ἀντικατάστασις αὐτῆς ἔσεται ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς Γενικῆς συνελεύσεως ὡς εἴρηται ἄνω, τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

σ. 4

ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον

ὁ γραμματεὺς
Ἰ. Παπαθωμᾶς

ὁ πρόεδρος
Ἰ. Γ. Γούδος

(Τ.Σ.)

R É S U M É

Eleftheria I. Nikolaïdou, L'«Association Nationale Grecque du Cossyphopédion».

L'auteur de cet article s'occupe de la fondation de l'«Association Nationale Grecque du Cossyphopédion» à Skopia, en septembre 1908.

D'abord sont mentionnés les desseins et les revendications des quatre peuples, qui avaient des vues sur les territoires du Cossyphopédion. Dans la lutte entre les Serbes, Bulgares, Albanais et Roumains, l'intervention des Grandes Puissances, et surtout de l'Autriche-Hongrie et de la Russie, était évidente.

Par la suite, on s'occupe de l'état de la minorité grecque du vilayet pendant la révolution des Néoturcs. On se rend compte de l'apport de la communauté grecque de Skopia à la renaissance de la région, mais aussi de celle des autres communautés établies dans les régions de Velessa, Pristréni, Kumanovo, Kotsiana, Kalkandele et Istip.

La révolution des Néoturcs a offert aux peuples soumis la possibilité de fonder des Clubs politiques qui visaient à entretenir les tendances nationalistes de leur membres.

Par des documents fournis par les Archives du Ministère des Affaires Étrangères il est permis de constater la création d'une société pareille à Skopia en 1908: «L'Association Nationale Grecque du Cossyphopédion».

Enfin l'auteur publie la correspondance relative à cette Association entre le consul grec de Skopia N. Baraklis et le Ministère des Affaires Étrangères, la pétition des notables de la commune adressée au consul, ainsi que le Statut de l'Association. Le contenu de ces documents ainsi que leur manière de s'exprimer montrent l'effort dramatique des grecs de Cossyphopédion dans le but de conserver leur conscience nationale sans que cela fut rendu toujours possible.